

Grzegorz Piela

Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie

ORCID ID: 0000-0002-4942-5347

Retrospekcja zamachów terrorystycznych w Europie Środkowo-Wschodniej próbą oceny bezpieczeństwa w Polsce w najbliższych latach

Retrospection of terrorist attacks in the East-Central Europe as an attempt of assessing Poland's security in forthcoming years

Abstrakt

W latach 2010–2019 zamachy terrorystyczne w Europie Środkowo-Wschodniej w większości krajów regionu, z dwoma wyjątkami, przebiegały z nieporównywalnie mniejszą intensywnością, aniżeli w krajach Europy Zachodniej, jednakże całkowita ich liczba jest już zbliżona. Do owych wyjątków zaliczyć należy Federację Rosyjską (FR) i Ukrainę, ze zmianą wektora liczby zamachów terrorystycznych oraz ze swoistym punktem zwrotnym w roku 2014. Przy spełnionym warunku, że w obecną wojnę w Ukrainie nie zostaną zaangażowane państwa NATO i UE, Polska w najbliższym czasie nie powinna być zagrożona wzrostem liczby ataków terrorystycznych. Jeżeli jednak w spór zaangażowałyby się te organizacje, Polska stanie się jednym z głównych celów ataków, nie tylko terrorystycznych. Ponadto, abstrahując od zaangażowania NATO i UE w konflikt, hegemoniczna polityka Federacji Rosyjskiej może również doprowadzić do wzrostu tych ataków *per analogiam* do konfliktów zbrojnych ostatnich trzech dekad na Kaukazie.

Słowa kluczowe: terroryzm; zamachy terrorystyczne; Europa Środkowo-Wschodnia; działania hybrydowe

Abstract

Between 2010 and 2019, terrorist attacks in the majority of the countries of the Central-Eastern European region (with two exceptions) were characterised by strikingly lower intensity than in the countries of Western Europe and yet their total numbers are comparable. The two notable exceptions include The Russian Federation (RF) and Ukraine, with the vector of change relative to the number of incidents and the unique turning point being 2014. If the condition of NATO and EU countries not interfering in the conflict is satisfied, Poland should not be under the threat of increased terrorist activity in the nearest future. However, should these organisations become involved in the conflict, it is Poland which would become one of the main targets, not only the target of terrorist attacks. Furthermore, irrespective of NATO's

and EU's involvement in the conflict, the hegemonistic politics of the Russian Federation could also lead to the growth of the number of those attacks, as is the case in the armed conflicts of the last three decades in the Caucasus region.

Keywords: terrorism; terrorist attacks; East-Central Europe; hybrid warfare

Wprowadzenie

Terroryzm w znaczeniu denotacyjnym i konotacyjnym doczekał się wielu publikacji naukowych, wypowiedzi w środkach komunikacji społecznej oraz w publicystyce prasowej i pozaprasowej. Wieloaspektowość i permanentna ewolucja terroryzmu utrudniają wyodrębnienie powszechnie akceptowalnej, jednej definicji tego zjawiska. Niemniej, pomimo wielości i złożoności prezentowanych treści, najczęściej stosuje się następujące określenia charakteryzujące znaczenie tego terminu: realizacja celów politycznych, religijnych lub ideologicznych, przemoc lub jej groźba, zastraszanie, przymus, określone metody i środki walki i inne (Zubrzycki, 2015). O ile występuje wiele problemów w określeniu *definiens* tego zjawiska, o tyle większość naukowców jest zgodna, że źródłostów terminu „terroryzm” wywodzi się z czasów Rewolucji Francuskiej (Michalczak, 2019).

Osiemnastowieczne pojmowanie *terroryzmu* dalece odbiega od tego z XX i XXI wieku. W czasach Rewolucji Francuskiej władza stosowała *terroryzm* (przemoc i zastraszanie) wobec obywateli. Wektor tego zjawiska zmienił się w minionym i obecnym wieku. Aktualnie *terroryzmem* określa się sytuacje, gdy obywatele zastraszają władzę, natomiast o *terrorze* mówi się, gdy kierunek wektora jest przeciwny – władza zastrasza obywateli. W literaturze przedmiotu badacze wyodrębniają dwa obszary funkcjonowania terroryzmu w drugiej połowie XX wieku w Europie. *Terroryzm narodowowyzwoleńczy*, którego celem politycznym było stworzenie własnego, niepodległego państwa, oraz terroryzm ideologiczno-światopoglądowy zależny od ideologii politycznej – *terroryzm ideologiczno-rewolucyjny* lub *ideologiczno-religijny*. W historii Europy zauważyć można zmianę w postrzeganiu *terroryzmu* przez jej autochtonów. Organizacje wcześniej określane przymiotnikiem *terrorystyczne* używały z czasem status *powstańczych, niepodległościowych*, a ich członkowie – terroryści – miano bojowników, partyzantów, walczących opozycjonistów. Owa transformacja odnosiła się przede wszystkim do terroryzmu narodowowyzwoleńczego. Celem zamachów terrorystycznych powyższych organizacji były obiekty militarne przeciwnika lub inne jego obiekty stanowiące infrastrukturę strategiczną (krytyczną) – rzadko ludność. Z kolei przyczynkiem tworzenia *terroryzmu ideologiczno-rewolucyjnego* był dwubiegunowy podział świata po II wojnie światowej: Wschód i Zachód – Układ Warszawski *versus* Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego. Założenie braku możliwości współistnienia kapitalizmu i komunizmu stanowiło podłoże ideologiczne działań ugrupowań terrorystycznych podzielających ten światopogląd.

Zasadniczym celem walki tego rodzaju ugrupowań terrorystycznych działających w Europie Zachodniej było m.in. zniesienie systemu kapitalistycznego i walka z międzynarodowym imperializmem. Koniec wieku XX stał się końcem *terroryzmu ideologiczno-rewolucyjnego* i zarazem początkiem ideologii *terroryzmu religijnego*, który w tamtym czasie rozwijał się na Bliskim Wschodzie. Determinantem jego rozwoju stały się motywacje religijne – boskie *sacrum*; wiara stanowiła bodziec do działania i zarazem usprawiedliwienie odpowiedzi przemocą na przemoc, a głównym nurtem był terroryzm islamski. Obecnie ideologia *terroryzmu religijnego* zakłada nie tylko wprowadzenie (rozpowszechnienie) ideologii islamskiej, ale przede wszystkim stworzenie światowego kalifatu (państwa) – perspektywa: religia, rewolucja, państwo tworzy *terroryzm rewolucyjno-religijny*. W takim rozumieniu terroryzm ten jest elementem stosowanym w walce politycznej w celu wprowadzenia zmian społeczno-politycznych (Michalczak, 2019). Uogólniając, cele *terroryzmu rewolucyjno-religijnego* XXI wieku w swojej istocie nie różnią się od celów *terroryzmu ideologiczno-rewolucyjnego* XX wieku. Ten pierwszy żąda zmiany kultury zachodu na rządy prawa islamskiego (Szariatu). Z kolei ten drugi chciał zastąpić kapitalizm komunizmem.

Wspólnym mianownikiem dla wszystkich rodzajów terroryzmu jest *zamach (atak) terrorystyczny*, przy pomocy którego osiągnąć można *cele polityczne terroryzmu*. W ujęciu czynnościowym celem zamachu (ataku) terrorystycznego jest wygenerowanie powszechnego strachu i jego podtrzymywanie wśród określonej populacji. Natomiast w ujęciu przedmiotowym cel ataku identyfikowany jest *per se*. Konwergencja zamachów terrorystycznych, ich celów w aspekcie czasu i miejsca, stanowić może przyczynek do identyfikacji celów politycznych organizacji terrorystycznych, a tym samym antycypacji ich potencjalnego działania. Do tej pory państwa Europy doświadczyły ataków terrorystycznych różnych organizacji, jednakże każdy z nich przebiegał z odmienną intensyfikacją i skutkami. Zamachy terrorystyczne w Europie w latach 70., 80. i częściowo 90. XX wieku dotyczyły przede wszystkim państwa Europy Zachodniej, m.in. Irlandię Północną i Hiszpanię. Natomiast do połowy lat 90. omijały one kraje byłej demokracji ludowej – Związek Radziecki, Polską Rzeczpospolitą Ludową, Niemiecką Republikę Demokratyczną, Czechosłowację, Węgry, Rumunię, Jugosławię, Bułgarię i Albanie – państwa Europy Środkowo-Wschodniej.

W latach 90. poprzedniego wieku dokonała się transformacja ustrojowa w tychże państwach. Oprócz zmian systemu politycznego i gospodarczego, zmiany ustroju, zmienił się również stopień zagrożenia zamachami terrorystycznymi trwający w przybliżeniu do pierwszej dekady XXI wieku. W konsekwencji zwiększyła się liczba zamachów, które w dużej części realizowały cele o podłożu kryminalnym (Jałoszyński, 2016). Druga dekada XXI wieku reprezentowała zmiany w europejskim terroryzmie, włączając jego przeobrażenia w Europie Środkowo-Wschodniej. Metamorfozy te, chociaż wynikające z różnych przesłanek, dotyczą nie tylko zachodnią, ale również środkowo-wschodnią część Europy. Przyczyniły się one do podjęcia badań w zakresie zamachów terrorystycznych mających miejsce w Europie Środkowo-Wschodniej i potencjalnego ich wpływu na bezpieczeństwo w Polsce.

Metody i źródła danych

Przedmiotem badań w niniejszym opracowaniu były zamachy terrorystyczne w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 2010–2019, szczególnie w aspekcie bezpieczeństwa w Polsce. Przedstawiona sytuacja europejskiego terroryzmu (zamachów terrorystycznych) zrodziła pytanie: Jaka jest konwergencja zamachów terrorystycznych w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 2010–2019 w aspekcie czasu i miejsca oraz jak owe zamachy mogą wpływać na bezpieczeństwo w Polsce w najbliższych latach? W trakcie badań skorzystano z teoretycznych metod badawczych. W prowadzonych badaniach wykorzystano metody analizy statystycznej materiału badawczego, skupiając się zwłaszcza na miarach tendencji centralnej – średnia arytmetyczna.

Zgodnie z opinią K. Żegnałka „badania naukowe nie miałyby sensu, gdyby zostały zakończone na zebraniu odpowiedniego materiału badawczego. Materiał ten [jeśli] pozostaje w stanie surowym, jest mało użyteczny, nie wystarcza do osiągnięcia założonych celów badawczych. Wymaga zatem odpowiedniego uporządkowania i przetworzenia, i dopiero wtedy może być przedmiotem różnego rodzaju analiz oraz stanowić podstawę do wyciągania wniosków” (Żegnałek, 2010). Zebrany w wyniku badań materiał podlegał odpowiedniemu opracowaniu statystycznemu, które obejmowało:

- porządkowanie i grupowanie danych (Żegnałek, 2010) – zorganizowano bazę danych z wykorzystaniem programu MS Excel. Do pogrupowanych danych założono filtry w celu uzyskania aktualnych wyników (Microsoft, 2022);
- kontrolę formalną i merytoryczną danych o badanej zbiorowości – eliminowano dane niezawierające się w przedmiocie badań;
- opis statystyczny sprowadzający się do wykonania niezbędnych obliczeń – dokonywano obliczeń procentów oraz wartości średnich;
- zestawienia i prezentację graficzną – sporządzono tabele i wykresy;
- wyprowadzenie uogólnień – przedstawiono w części „wyniki i dyskusja”;
- przewidywanie przebiegu zdarzeń w przyszłości oraz podejmowanie bieżących decyzji na podstawie uzyskanych wyników (Żegnałek, 2010) – przedstawiono w częściach „wyniki i dyskusja” oraz „wnioski i podsumowanie”.

Prowadzone badania koncentrowały się na wykorzystaniu zbioru danych utworzonych przez Program START Uniwersytetu Maryland – *Global Terrorism Database* (GTD, 2020). Baza ta zawiera dane w zakresie: czasu, miejsca (miejscowości) zdarzenia, organizacji terrorystycznej, zabitych, rannych, rodzaju celu i zamachu, regionu świata, rodzaju broni. W celu identyfikacji zamachów terrorystycznych przyjęto w GTD trzy kryteria wyszukiwania: czas – lata 2010–2019; obszar – Europa Wschodnia; oraz użyte środki walki (broń) – biologiczna, chemiczna, radiologiczna, nuklearna, broń palna, materiały wybuchowe, atrapy broni, broń zapalająca, potyczki uliczne, pojazdy (z wyłączeniem materiałów wybuchowych przewożonych w pojazdach, tj. bomby samochodowe lub ciężarowe), środki dywersyjne (sabotażowe),

inne i nieznanne (niezidentyfikowane). Uwzględniając powyższe kryteria, przeprowadzono kilkuetapową analizę danych. Przyjęte kryteria pozwoliły wyszczególnić 2810 zdarzeń, które miały charakter ataków terrorystycznych (START, 2022). Przyjęcie kryterium Europy Środkowo-Wschodniej ograniczyło obszar prowadzonych badań do następujących państw: Albania, Białoruś, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Estonia, Kosowo, Łotwa, Litwa, Macedonia, Mołdawia, Montenegro, Polska, Serbia, Słowacja, Węgry, Ukraina i Federacja Rosyjska (FR). W GTD spośród 2810 zamachów terrorystycznych 85 nie miało przypisanego miejsca zdarzenia (miejscowości, miasta) – brak informacji (ang. *unknown*), ale ze zidentyfikowanym państwem zdarzenia: Albania – 1 zdarzenie o nieznanym miejscu, FR – 22 zdarzenia o nieznanym miejscu; Ukraina – 62 zdarzenia o nieznanym miejscu.

Federacja Rosyjska geograficznie położona jest na dwóch kontynentach. Sprawdzono, które zamachy terrorystyczne w FR miały miejsce na obszarze Europy Wschodniej, a które w Azji – przyczynkiem takiego działania był brak jakichkolwiek informacji w GTD o zamachach terrorystycznych w azjatyckiej części FR. Przy użyciu GTD nie zidentyfikowano w azjatyckiej części FR żadnych zdarzeń (zamachów) terrorystycznych, w związku z czym sprawdzono 928 zdarzeń przypisanych do obszaru Europy Wschodniej, celem potwierdzenia ich europejskiej przynależności. GTD identyfikuje konkretne miejsce – miejscowość, miasto (ang. *city*), jednak nie podaje informacji w zakresie prowincji czy też województwa. Do weryfikacji miejscowości wykorzystano serwis internetowy Google Maps (Google, 2022). Dodatkowo w przypadku każdego z 928 zdarzeń podjęto próbę określenia jednostki administracyjnej, na terenie której przeprowadzono zamach (republika, kraj, obwód, okręg – rosyjskie odpowiedniki polskich województw). W wyniku prowadzonych analiz zidentyfikowano 10 ataków terrorystycznych na terenie Azji. W 38 przypadkach nie ustalono jednostki administracyjnej. Do badań przyjęto 918 zdarzeń, które miały miejsce w europejskiej części FR.

W odniesieniu do 1745 zamachów terrorystycznych odnotowanych na terenie Ukrainy przeprowadzono analogiczną jak w przypadku FR identyfikację jednostki administracyjnej – obwodów. W 62 z 1745 przypadków nie określono obwodu, w którym zamach miał miejsce. Do badań przyjęto 1745 incydentów w Ukrainie. W ujęciu całościowym do badań przyjęto 2800 zamachów terrorystycznych przeprowadzonych w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 2010–2019.

Konwergencja zamachów terrorystycznych w aspekcie czasu i miejsca – wyniki i dyskusja

Zamachy terrorystyczne przeprowadzone w Europie, nie tylko zachodniej, ale również środkowo-wschodniej, dają okazję do zaobserwowania permanentnej ewolucji zjawiska terroryzmu: począwszy od terroryzmu narodowowyzwoleńczego, poprzez ideologiczno-rewolucyjny i religijny, na rewolucyjno-religijnym kończąc. W opinii niektórych ekspertów „charakterystycznym dla Europy rodzajem terroryzmu jest terroryzm separatystyczny, powoli wypierany przez ten motywowany religijnie.

w tym regionie Europy. Państwa te to Ukraina (62,3%) i Federacja Rosyjska (32,8%). Procentowy udział ataków w pozostałych państwach Europy Środkowo-Wschodniej utrzymuje się na poziomie 5% (rysunek 1).

Tabela 1. Liczba zamachów terrorystycznych w państwach Europy Środkowo-Wschodniej w aspekcie czasu

Państwo/Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Suma końcowa
# Ukraina	4	3	8	5	896	638	62	62	36	31	1745
# Federacja Rosyjska	250	186	149	145	46	22	54	33	23	10	918
# Kosowo	1	1	4	6	4	2	8	8	2	–	36
# Czechy	–	1	–	1	5	4	2	3	–	–	16
# Bośnia i Hercegowina	1	1	–	1	3	6	–	–	2	–	14
# Bułgaria	–	2	2	3	1	2	1	–	1	–	12
# Albania	–	–	–	1	2	4	2	1	–	1	11
# Macedonia	–	–	1	–	3	4	–	1	–	–	9
# Serbia	1	–	3	–	–	–	–	1	2	–	7
# Białoruś	2	1	3	–	–	–	–	–	–	–	6
# Montenegro	–	–	–	2	–	1	–	–	3	–	6
# Polska	1	–	–	–	–	–	2	1	1	–	5
# Węgry	–	–	–	–	1	1	1	–	–	1	4
# Chorwacja	–	–	–	2	–	–	–	–	–	–	2
# Estonia	–	1	–	–	–	1	–	–	–	–	2
# Litwa	–	–	–	–	–	–	–	–	1	1	2
# Mołdowa	–	–	1	–	–	–	1	–	–	–	2
# Słowacja	–	–	–	–	–	–	1	–	1	–	2
# Łotwa	–	–	–	–	–	–	–	1	–	–	1
Suma końcowa	260	196	171	166	961	685	134	111	72	44	2800

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Global Terrorism Database*. Dostęp 22.02.2022, <https://www.start.umd.edu/gtd/>.

Ocena zamachów terrorystycznych w Europie Środkowo-Wschodniej ulegała nieustannym zmianom. W 2011 roku szacowano, że tego obszaru Europy nie można określać jako „strefę w pełni wolną od terroryzmu, ponieważ w regionie występowały różne grupy terrorystyczne. Faktem było jednak, że liczba przeprowadzonych zamachów terrorystycznych i udaremnionych planów tychże była wyraźnie mniejsza niż w Europie Zachodniej. W porównaniu z liczbą ataków terrorystycznych

w innych regionach obszar Europy Środkowo-Wschodniej wydawał się pozostawać strefą relatywnie wolną od zamachów terrorystycznych” (Mareš, 2011). W 2021 roku oceniano, że „większość ataków terrorystycznych miała miejsce w zachodniej i północnej Europie. W wielu państwach europejskich ataki terrorystyczne, jeżeli miały miejsce, to ich liczba była niewielka. Co więcej, nie były organizowane przez islamskich dżihadystów” (Zuijdewijn, Sciarone, 2021), a tym samym nie był to terroryzm ani religijny, ani rewolucyjno-religijny (tabela 1).

Biorąc pod uwagę zbieg czasu i miejsca w odniesieniu do wyników badań przedstawionych w tabeli 1, zauważalne stają się wydarzenia roku 2014. To właśnie w tym czasie Federacja Rosyjska dokonała aneksji Krymu, która w opinii niektórych była ponownym zjednoczeniem (ang. *reunification*) (Deliagin, 2021). Z przedstawianych powyżej badań wynika, że do 2014 roku większość ataków terrorystycznych odnotowano na terytorium FR. Rok 2014 jest punktem zwrotnym; zamachy terrorystyczne drastycznie spadają w FR, a jednocześnie wzrastają w Ukrainie o prawie 180 razy. Taka sytuacja utrzymywała się na zbliżonym poziomie jeszcze przez cały 2015 rok, aby od roku 2016 uplasować się w średniej wartości 47 ataków rocznie na terytorium Ukrainy, a w FR – na poziomie średniej 30 zamachów.

Przytłaczająca większość zamachów terrorystycznych przeprowadzonych na terytorium FR miała miejsce do roku 2013, a ich niewielki odsetek – w późniejszych latach. Niemniej ważną kwestią, oprócz czasu i liczby ataków terrorystycznych, jest miejsce ich wystąpienia. Przeprowadzona analiza i synteza ataków w odniesieniu do jednostek administracyjnych FR doprowadziły do uzyskania rezultatów, z których wynika, że 90% zamachów terrorystycznych miało miejsce w pięciu republikach i jednym obwodzie FR – Dagestanie, Kabardo-Bałkarii, Inguszetii, Czeczenii, Osetii Północnej oraz Obwodzie Moskiewskim. Wspólnym mianownikiem wszystkich pięciu republik FR jest ich położenie polityczne i geograficzne obejmujące region na pograniczu Europy i Azji, pomiędzy morzem Czarnym a Kaspijskim – region Kaukazu, który stanowi duże znaczenie geostrategiczne.

Z jednej strony na Kaukazie istnieje kilka regionów o dążeniach separatystycznych, do których zaliczyć można Osetię Południową, Abchazję, Czeczenię oraz Górski Karabach, a polityka FR i Gruzji wobec Osetii wzniciła ruch separatystyczny, przyczyniając się do jej podziału na Osetię Północną i Południową (Gomółka, 2019). Natomiast z drugiej strony działania podejmowane przez Związek Radziecki i FR na Kaukazie determinują politykę regionalną i globalną. Bezpieczeństwo przesyłu ropy naftowej z Baku do Noworosyjska było i jest dla Rosjan kwestią kluczową. Surowiec transportowano przez Czeczenię i Dagestan z Azerbejdżanu do Rosji (Szklarowski, 2020). Dlatego też konglomerat dążeń separatystycznych oraz ważny region w aspekcie surowców naturalnych (ropa naftowa) stał się, w ostatnich trzech dekadach, miejscem kilku konfliktów zbrojnych – wojen.

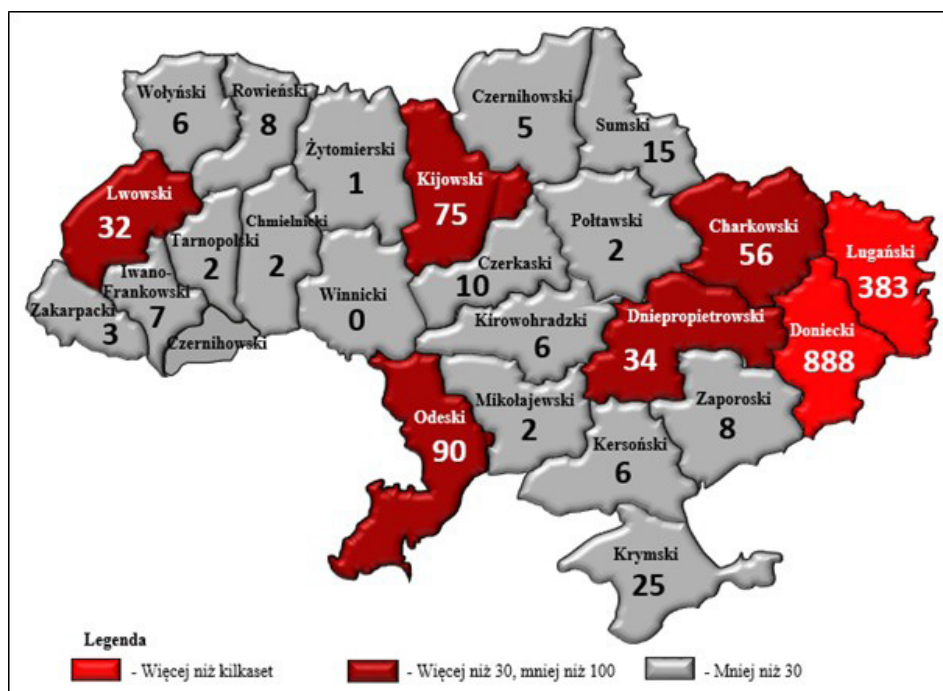
Uogólniając, zauważalna jest analogia pomiędzy konfliktem gruzińsko-abchaskim (1992–1993) a wojną toczącą się we wschodniej Ukrainie. Na początku tego konfliktu nie odnotowywano poglądów separatystycznych wśród społeczności

lokalnej obwodów ługańskiego i donieckiego. Nagłośnione zostały one dopiero po przybyciu rosyjskich koordynatorów (Borawski, 2015).

Innymi słowy, dostrzec tu można konwergencję wyżej wymienionych aspektów w odniesieniu do okresu wzrostu ataków terrorystycznych na terytorium Ukrainy w 2014 roku (zob. tabela 1). Co więcej, podążając tym tokiem rozumowania, można dojść do uzyskania zbieżności nie tylko w aspekcie czasu, ale również miejsca przeprowadzonych ataków terrorystycznych. Z jednej strony 98% wszystkich zamachów terrorystycznych na terytorium Ukrainy miało miejsce pomiędzy 2014 a 2019 rokiem, z drugiej zaś strony koncentrowały się one w siedmiu obwodach (ukr. *область*, czyt. *oblast*). Z tych siedmiu, ataki terrorystyczne w obwodach ługańskim i donieckim stanowią 73% wszystkich zamachów w Ukrainie w latach 2010–2019 – rysunek 2. W Ukrainie prowadzono działania zbrojne, a wręcz można zaryzykować stwierdzenie, że były to działania hybrydowe, w przypadku których zamachy terrorystyczne stanowią jeden z elementów składowych działań prowadzonych przy użyciu konwencjonalnych i niekonwencjonalnych środków walki (Veljovski, Taneski, Dojchinovski, 2017).

Rysunek 2. Liczba zamachów terrorystycznych w Ukrainie w aspekcie jednostki administracyjnej (miejsca) w latach 2010–2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Global Terrorism Database*. Dostęp 22.02.2022, <https://www.start.umd.edu/gtd/>.

Mając na uwadze miejsca ataków terrorystycznych, zasadne jest stwierdzenie, że ich zakres terytorialny wykraczał poza wspomniane dwa separatystyczne obwody. Wysoka liczba ataków przeprowadzonych w obwodach charkowskim i dnipro-pietrowskim nie wzbudza większego zdziwienia. Obwody te sąsiadują z regionami separatystycznymi. Z kolei ośrodki administracyjne w obwodach kijowskim, lwowskim i odeskim należą do największych miast Ukrainy. Analizując zbieżność ataków terrorystycznych, na stan wiedzy po 24 lutego 2022 roku – rozpoczęcie wojny rosyjsko-ukraińskiej, można pokusić się o stwierdzenie, że wysoka liczba ataków terrorystycznych w obwodach odeskim i kijowskim nie była przypadkowa. Kijów jako stolica państwa odgrywa kluczową rolę w aspekcie instytucji państwowych. Natomiast Odessa to po pierwsze jeden z dziewięciu największych portów morskich na Morzu Czarnym, po drugie – obwód odeski graniczy z separatystyczną republiką Naddniestrza. Trzecią ważną kwestią jest fakt, że autochtoni tego obwodu w większości posługują się językiem rosyjskim, a czwartą stacjonowanie wojsk rosyjskich w republice Naddniestrza.

Reasumując aspekt ataków terrorystycznych w obwodzie odeskim, nie można wykluczyć hipotezy, że w latach 2014–2015 FR posiadała plany przejęcia, czy też oderwania obwodu odeskiego od terytorium Ukrainy – tak, jak miało to miejsce w przypadku: Abchazji, Osetii Południowej, Krymu, obwodów donieckiego i ługańskiego.

W celu porównania uzyskanych wyników badań dokonano analizy i syntezy raportów EUROPOLU (2010–2019) przedstawiających sytuację terroryzmu w Unii Europejskiej oraz Ukrainie i FR (ang. *TE-SAT, The European Union Terrorism and Situation and Trend Report*) (TE-SAT, 2022). W jednym z raportów (TE-SAT, 2015) identyfikowano ułatwienie dostępności broni palnej, materiałów wybuchowych itp. jako potencjalne zwiększenie prawdopodobieństwa uzbrojenia się grup terrorystycznych w – na ogół – trudnodostępne środki walki pochodzenia wojskowego. Konflikt zbrojny w krajach Bałkanów Zachodnich w latach 90. XX wieku jest przykładem, który doprowadził do pojawienia się dużej liczby broni palnej w państwach członkowskich UE. Jest to zjawisko, które nadal wykorzystują przestępcy i zorganizowane grupy przestępcze. Konflikt zbrojny (wojna) w Ukrainie jest potencjalnym załącznikiem wzrostu poziomu zagrożenia zamachami terrorystycznymi w Europie. W 2015 roku istniała obawa, że część tych arsenałów może zostać przemycona do UE i ostatecznie trafić w ręce terrorystów (TE-SAT, 2015). Porównując te obawy z danymi zawartymi na rysunku 1 i w tabeli 1, można wysnuć wniosek, że dostępność wojskowych środków walki nie wpłynęła na rozwój ataków terrorystycznych w Europie Środkowo-Wschodniej, z wyjątkiem Ukrainy.

Kolejnym aspektem terroryzmu były dochodzenia prowadzone przez Policję w kilku państwach członkowskich Unii Europejskiej do 2011 roku, które bazowały na hipotezie o sieci powiązań osób z Kaukazu Północnego zamieszkujących Europę z kręgami islamistycznych ekstremistów. Aresztowania dokonane w 2010 roku ujawniły podejmowanie działań ułatwiających finansowanie i wsparcie islamistycznego

powstania na Kaukazie Północnym (TE-SAT, 2011). Z perspektywy liczby, czasu (tabela 1 – do 2014 roku) i miejsca zamachów terrorystycznych w FR (Republika Dagestanu, Republika Kabardyjsko-Bałkarska, Republika Inguszetii, Republika Czeczenii i Republika Osetii Północnej – Kaukaz Północny) przedstawiona hipoteza (zawarta w raporcie EUROPLU) może okazać się wiarygodna. Liczba zamachów terrorystycznych w tym regionie do 2014 roku była największa spośród wszystkich państw Europy Środkowo-Wschodniej, w tym najwyższa w tej części FR.

W 2016 roku Państwo Islamskie (ang. Islamic State, IS) przyznało się do kilku ataków terrorystycznych w Republice Dagestanu (FR). Odłam kaukaski IS próbował przekonywać bojowników do walki na Kaukazie i niewyjeżdżania do Syrii. Według raportu EUROPOLU w 2016 roku IS przyznało się do zamachu terrorystycznego w Moskwie celem zemsty za zaangażowanie rosyjskich wojsk w syryjskim konflikcie zbrojnym (TE-SAT, 2017). FR przekazała również informacje zawarte w raporcie EUROPOLU, że w 2018 roku zlikwidowała 37 komórek i udaremniała 28 zamachów terrorystycznych (TE-SAT, 2019). W tym miejscu należy zauważyć, że wyniki badań własnych w aspekcie przeprowadzonych w FR w roku 2018 zamachów terrorystycznych różnią się w niewielkim stopniu od danych EUROPOLU – w badaniach własnych (tabela 1) wyszczególniono 23 ataki terrorystyczne *versus* 28 ataków w raporcie EUROPOLU.

Dodatkowo w celu zobrazowania nie tyle liczby zamachów terrorystycznych, ile działań z użyciem materiałów (przedmiotów) wybuchowych (Brehm, Borrie, 2010) jako środka walki, wykorzystano raporty AOAV (ang. Action on Armed Violence) z lat 2012–2019 (AOAV, 2022). W raportach odnotowano zdarzenia z użyciem materiałów wybuchowych w 58 państwach i różnych obszarach na świecie. Zgodnie z raportami tejże organizacji w większości państw Europy Środkowo-Wschodniej nie odnotowano zdarzeń z użyciem materiałów wybuchowych. Wyjątki to Ukraina i Federacja Rosyjska oraz niektóre państwa półwyspu Bałkańskiego (Kosowo, Chorwacja, Bośnia i Hercegowina).

Tabela 2. Liczba zdarzeń z użyciem materiałów wybuchowych jako środka walki w Ukrainie i Federacji Rosyjskiej w latach 2012–2019

Państwo/Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Suma końcowa
# Ukraina	4	0	155	136	53	89	130	196	763
# Federacja Rosyjska	21	14	6	4	5	6	7	2	65

Źródło: Opracowanie własne na podstawie AOAV's *Explosive Violence Monitor*. Dostęp 22.02.2022, <https://aoav.org.uk/explosiveviolence/>.

Dane zawarte w tabeli 2 w porównaniu z tabelą 1 wskazują zbieżność w odniesieniu do ataków i działań z użyciem materiałów wybuchowych w Ukrainie w przedziale czasowym do 2014 roku oraz w FR po 2014 roku, gdzie jest ich niewiele. Natomiast w pozostałych przedziałach zauważono dywergencję. Konkludując, analiza

i synteza danych z raportów AOA V potwierdza paralelizm zmniejszenia się liczby działań w FR z użyciem materiałów wybuchowych i zamachów terrorystycznych (raporty EUROPOLU) od 2014 do 2019 roku oraz jednoczesnego ich zwiększenia na terytorium Ukrainy.

Wpływ zamachów terrorystycznych w Europie Środkowo-Wschodniej na perspektywne bezpieczeństwo w Polsce – wyniki i dyskusja

Zagrożenie terroryzmem klasyfikowane jest jako zewnętrzne i/lub wewnętrzne. To pierwsze determinowane jest przez organizacje terrorystyczne działające poza granicami kraju, w którym są prowadzone ataki, i wiąże się z dążeniem do realizacji celów politycznych. Natomiast to drugie wynika przede wszystkim z niejednorodności społecznej, rozwarstwienia społecznego m.in. tzw. separatyzmu (Zubrzycki, 2018a, s. 179). Polska w ciągu kilku ostatnich dekad nie doświadczyła ataków terrorystycznych w skali porównywalnej ani do państw Europy Zachodniej, ani do państw takich jak FR i Ukraina. Według *Global Terrorism Index 2022* (GTI, 2022) Polska w 2021 roku należała do kilkudziesięciu państw świata, w których współczynnik wpływu terroryzmu nie istnieje – brak terroryzmu (ang. *no impact*). Jednakże w 2019 i 2020 roku (GTI, 2020) współczynnik utrzymywał się na niskim poziomie (ang. *very low*). Nie oznacza to jednak nieistnienia problemu terroryzmu, czy też zamachów terrorystycznych. W Polsce w przeszłości dochodziło do zdarzeń terrorystycznych, aczkolwiek w wielu przypadkach miały one podłoże kryminalistyczne. „Po II wojnie światowej Polska stała się krajem jednolitym narodowo, w którym 90% społeczeństwa deklaruje się jako osoby religijne – wyznające chrześcijaństwo” (Michalczak, 2019, s. 31). Zaangażowanie Wojska Polskiego w operacje antyterrorystyczne w Iraku i Afganistanie nie wpłynęło na postrzeganie kraju jako celu ataku przez islamskich radykałów. Pogląd ten nie uległ zmianie również po rozpowszechnieniu się informacji o przetrzymywaniu przez Agencję Wywiadowczą USA (ang. Central Intelligence Agency, CIA) więźniów na terenie Polski. Co więcej, proces napływu społeczności muzułmańskiej, uchodźców z Czeczenii (Kaukazu), uchodźców różnych narodowości z terenu Białorusi oraz *exodus* uchodźców ukraińskich nie zwiększyły liczby ataków terrorystycznych w państwie, nie zmieniły również poziomu zagrożenia bezpieczeństwa terrorystycznego. „Kwestią wciąż otwartą i aktualną jest niebezpieczeństwo terroryzmu kryminalnego, czyli używania środków przemocy przez zorganizowane grupy przestępcze” (Michalczak, 2019, s. 182). Elementem zwiększającym zagrożenie zamachami terrorystycznymi może być fakt postrzegania Polski jako bazy logistycznej przez organizacje terrorystyczne, których celem ataków są inne państwa Europy (Michalczak, 2019, s. 183). Kwestia przekazywania informacji o podłożonych bombach, improwizowanych urządzeniach wybuchowych (ang. *improvised explosive devices*, IEDs) w miejscach użyteczności publicznej jest realna i rzeczywista, czego przykładem jest Akademia Sztuki Wojennej – wysłany mail z informacją o podłożeniu przedmiotu wybuchowego (31.01.2022). Analiza ataków terrorystycznych w FR (na Kaukazie) i w Ukrainie może stanowić precedens

do wytworzenia podobnej sytuacji geopolitycznej, w której owe ataki staną się realnym zagrożeniem dla Polski. Uzasadniając powyższą tezę, należy wziąć pod uwagę następujące aspekty. Po pierwsze, konfliktom zbrojnym w Gruzji, Czeczenii i Ukrainie towarzyszyły, bez identyfikacji strony atakującej, zamachy terrorystyczne. Nasuwa się wysoce prawdopodobne stwierdzenie, że terroryzm separatystyczny był i jest wykorzystywany przez państwa do osiągania celów politycznych. Ocenia się, że w Polsce w najbliższych latach wystąpienie terroryzmu separatystycznego podobnego jak w wymienionych krajach jest mało prawdopodobne. Niemniej, nie należy wykluczyć działań hybrydowych, w których państwo-agresor będzie wykorzystywać zamachy terrorystyczne jako środek walki poniżej progu wojny, prowadząc działania destabilizujące funkcjonowanie państwa odpierającego atak. Po drugie, pozostając przy tym samym celu politycznym terroryzmu (działania hybrydowe), hegemon może włączyć do walki np. ekstremistów islamskich z Syrii lub grupy najemników (RMF 24, 2022) do przeprowadzania ataków terrorystycznych w Europie Środkowo-Wschodniej oraz w Polsce.

W Polsce, w ujęciu całościowym, liczba zamachów terrorystycznych plasuje się na zbliżonym poziomie do innych państw Europy Środkowo-Wschodniej (z wyłączeniem FR i Ukrainy). Pomimo tego, w niektórych państwach Europy Środkowo-Wschodniej zagrożenie zamachami terrorystycznymi jest niskie, ale nie nierealne. Zamachy mogą być powodowane brakiem możliwości ich realizacji w państwach uznanych za pierwszoplanowy cel – Polska może stanowić cel drugorzędny. Jednakże podłożem zamachów terrorystycznych w najbliższym czasie może stać się reakcja na sankcje gospodarcze narzucone na Federację Rosyjską. FR może prowadzić politykę destabilizacji bezpieczeństwa w Europie, w tym w Polsce, wykorzystując działania hybrydowe – w których atak terrorystyczny jest traktowany jako broń.

Podsumowanie i wnioski

Pomimo zgodności większości ekspertów w zakresie wektora zjawiska *terroryzmu* i *terroru* wydaje się, iż obecne konflikty zbrojne pozwalają wyraźnie stwierdzić, że oba *definiendum* zmieniły swoje pierwotne *definiens* – co najmniej w części zasadniczej. Działania hybrydowe, w których używa się bomb pułapek, IED i innych środków walki w przeszłości stanowiących atrybut organizacji terrorystycznych, dziś stosowane są nie tylko do osiągania celów organizacji separatystycznych (terrorystycznych), ale przede wszystkim do realizacji polityki państw wspierających separatyzm – terroryzm. Istnieje bardzo niewielka granica pomiędzy *terroryzmem narodowowyzwoleńczym* (separatyzmem) – Abchazja, Osetia, Krym, Ługańsk, Donieck – a świadomym kierowaniem polityki i działań militarnych celem odłączenia części regionów od suwerennych państw i (lub) włączenia ich w podległość państwa hegemonu lub polityczno-militarnego ich uzależnienia. Dwubiegunowy podział świata XX wieku na kapitalizm i komunizm przeminął, ale spuścizna stereotypu pozostała. Obecnie zaobserwować go można w komunikacji elit politycznych

FR i Białorusi z ich społeczeństwami. Dzisiaj stosowanym terminem podziału jest: *wschód i zachód*. O ile w minionym wieku podział ten istniał, o tyle w czasach obecnych nie wydaje się prawdopodobne, aby cele tego terroryzmu, a zarazem cele zamachów terrorystycznych, identyfikowane były w tej samej postaci. Wykorzystanie *idée fixe* tego podziału jest wysoce prawdopodobnym pretekstem do prowadzenia działań hybrydowych w Europie Środkowo-Wschodniej, a nawet Europie Zachodniej. Jeżeli przyjmiemy tezę, że *terroryzm rewolucyjno-religijny* XXI wieku w swojej istocie nie różni się od celów *terroryzmu ideologiczno-rewolucyjnego* XX wieku, to w myśl wyników przeprowadzonych badań ani w jednym, ani w drugim przypadku nie odnotowano wzrostu liczby ataków terrorystycznych o tymże podłożu. Zamachy te, w swojej stosunkowo niskiej liczbie, nie wpływały istotnie na poziom bezpieczeństwa państw Europy Środkowo-Wschodniej, w tym Polski, w przeciwieństwie do krajów Europy Zachodniej. Z jednej strony nie można wykluczyć wzrostu oddziaływania *terroryzmu rewolucyjno-religijnego*, a tym samym ekspansji islamskich organizacji terrorystycznych. Z drugiej jednak strony, mając na uwadze sztucznie wywołany *exodus* uchodźców islamskich na granicy polsko-białoruskiej, można przypuszczać, że jednym z celów polityki FR i Białorusi jest destabilizacja Europy, Europy Środkowo-Wschodniej, przede wszystkim Polski. W przypadku niekontrolowanego napływu zradyzalizowanych uchodźców islamskich istnieje dużo większe ryzyko wystąpienia ataków terrorystycznych na terytorium Polski. Innymi słowy pojawienie się uchodźców na granicy polsko-białoruskiej oraz rozpoczęcie wojny w Ukrainie wpisuje się w realizację celów politycznych FR. Nie jest łatwe określenie sprawcy ataku terrorystycznego, a jeszcze trudniejsze zidentyfikowanie jego zleceniodawcy. Dzisiaj jest wysoce prawdopodobne, że hegemoniczny podmiot prawa międzynarodowego na początku poprzez działania militarne prowadzi *terroryzm*, a kończy na *terrorze*, destabilizacji, które stanowią zarzewie innych działań. Powyższe aspekty sytuacji terrorystycznej w naszym państwie oraz retrospekcja zamachów terrorystycznych w Europie Zachodniej i w większości państw Europy Środkowo-Wschodniej pozwalają stwierdzić, że Polska w najbliższym czasie nie powinna być zagrożona atakami terrorystycznymi. Będzie tak jednak pod warunkiem, że w obecny konflikt w Ukrainie nie zostaną zaangażowane państwa NATO czy też UE. Jeżeli stroną konfliktu stałyby się te organizacje, Polska może pojawić się na celowniku ataków, nie tylko terrorystycznych. Głównym celem terroryzmu tego typu byłaby wspomniana wcześniej destabilizacja funkcjonowania państwa oraz wywołanie sporów i podziałów politycznych utrudniających sprawowanie władzy państwowej. Natomiast celami zamachów terrorystycznych najprawdopodobniej stałyby się w pierwszej kolejności obiekty użyteczności publicznej, następnie elementy infrastruktury krytycznej, na obiektach wojskowych skończywszy.

Bibliografia

- AOAV (2022). *AOAV's Explosive Violence Monitor*. Dostęp 25.02.2022, <https://aoav.org.uk/explosiveviolence/>.
- Borawski, T. (2015). Mit abchaskiej niepodległości. Ekspansja Federacji Rosyjskiej na Kaukazie Południowym. *Kwartalnik Biura Bezpieczeństwa Narodowego*, 36, 103–130.
- Brehm, M., Borrie, J. (2010). *Explosive Weapons: Framing the Problem*. UNIDIR. Dostęp 25.02.2022, <https://www.unidir.org/files/publications/pdfs/explosive-weapons-framing-the-problem-354.pdf>.
- Deliagin, M. (2021). Crimea. *Russian Social Science Review*, 62(4–6), 323–348. DOI: 10.1080/10611428.2021.2002064.
- Gomółka, K. (2019). Osetia Południowa razem czy osobno? W M. Marczevska-Rytko, M. Pomarański (Red.), *Ruchy separatystyczne* (s. 119–133). Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Google (2022). *Europa map*. Dostęp 25.02.2022, <https://www.google.com/maps/place/Europa/@53.9809245,33.4056292,4.16z/data=!4m5!3m4!1s0x46ed8886cfada85:0x72ef99e6b3fcf079!8m2!3d54.5259614!4d15.2551187>.
- GTI (2020). *Global terrorism index institute for economics & peace measuring the impact of terrorism*. Dostęp 25.02.2022, <https://visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2020/11/GTI-2020-web-1.pdf>.
- GTI (2022). *Global terrorism index institute for economics & peace measuring the impact of terrorism*. Dostęp 25.02.2022, <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2022/03/GTI-2022-web.pdf>.
- Jałoszyński, K. (2016). Terroryzm w Europie po 1989 roku. W K. Jałoszyński, T. Aleksandrowicz, K. Wieciak (Red.), *Bezpieczeństwo państwa a zagrożenie terroryzmem. Terroryzm na przełomie XX i XXI wieku* (s. 39–41). Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie.
- Mareš, M. (2011). Terrorism-Free Zone in East Central Europe? Strategic Environment, Risk Tendencies, and Causes of Limited Terrorist Activities in the Visegrad Group Countries. *Terrorism and Political Violence*, 23(2), 233–253. DOI: 10.1080/09546553.2010.529389.
- Michalczak, T. (2019). *Europa w obliczu islamskiego terroryzmu*. Difin.
- Microsoft (2022). *Filtrowanie danych w zakresie lub tabeli*. Dostęp 25.02.2022, <https://support.microsoft.com/pl-pl/office/filtrowanie-danych-w-zakresie-lub-tabeli-01832226-31b5-4568-8806-38c37dcc180e>.
- National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (2022). *About the GTD*. Dostęp 25.02.2022, <https://www.start.umd.edu/gtd/about/>.
- National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START) (2022). *GTD Search results: 2810 incidents*. University of Maryland. Dostęp 25.02.2022, https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?page=29&casualties_type=b&casualties_max=&start_yearonly=2010&end_yearonly=2019&dt-p2=all&region=9&weapon=1,2,6,7,5,8,9,4,12,3,11,13,10&count=100&expanded=yes&charttype=line&chart=overtime&ob=GTDID&od=desc#results-table.
- RMF 24 (2022). *Grupa Wagnera. Najemnicy, którzy mają polować na Zełenskiego*. Dostęp 25.02.2022, https://www.rmf24.pl/fakty/swiat/news-grupa-wagnera-najemnicy-ktorzy-maja-polowac-na-zelenskigo,nId,5867186#crp_state=1.

- Szklarski, A. (2020). Kulisy rosyjskiej polityki wobec Czeczeni i jej konsekwencje. *Rocznik Administracji Publicznej*, 6, 203–224.
- TE-SAT (2011). *EU Terrorism Situation and Trend Report*. Dostęp 25.02.2022, <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/te-sat-2011-eu-terrorism-situation-and-trend-report>.
- TE-SAT (2015). *EU Terrorism Situation and Trend Report*. Dostęp 25.02.2022, <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2015>.
- TE-SAT (2017). *EU Terrorism Situation and Trend Report*. Dostęp 25.02.2022, <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2017>.
- TE-SAT (2019). *EU Terrorism Situation and Trend Report*. Dostęp 25.02.2022, <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/terrorism-situation-and-trend-report-2019-te-sat>.
- TE-SAT (2022). *EU Terrorism Situation and Trend Report*. Dostęp 25.02.2022, <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/tesat-report>.
- Veljovski, G., Taneski, N., Dojchinovski, M. (2017). The danger of “hybrid warfare” from a sophisticated adversary: the Russian “hybridity” in the Ukrainian conflict. *Defense & Security Analysis*, 33(4), 292–307.
- Zubrzycki, W. (2015). Terroryzm jako zagrożenie dzisiejszego i przyszłego bezpieczeństwa. W A. Nowakowska-Krystman, W. Zbrzycki, P. Daniluk, E. Mazur-Cieślak (Red.), *Terroryzm w ujęciu analiz strategicznych* (s. 60–66). Difin.
- Zubrzycki, W. (2018a). Polska wobec zagrożeń terrorystycznych. W A. Aksamitowski, S. Bylina, M. Cupryjak (Red.), *Współczesny terroryzm. Wymiary działania i skutki* (s. 179). Wydawnictwo ZAPOL Sobczyk s.j.
- Zubrzycki, W. (2018b). Zagrożenie Europy terroryzmem. Wybrane zagadnienia. W A. Aksamitowski, S. Bylina, M. Cupryjak (Red.), *Współczesny terroryzm. Wymiary działania i skutki* (s. 19). Wydawnictwo ZAPOL Sobczyk s.j.
- Zuijdewijn, J. de Roy van, Sciarone, J. (2021). Convergence of the Salience of Terrorism in the European Union Before and After Terrorist Attacks. *Terrorism and Political Violence*, 33(8), 1713–1732. DOI: 10.1080/09546553.2019.1647175.
- Żegnałek, K. (2010). *Metodologia badań dla autorów prac magisterskich i licencjackich z pedagogiki*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP.

Biogram autora

Grzegorz Piela – adiunkt, ppłk, dr, kierownik Zakładu Inżynierii Wojskowej i Maskowania w Wydziale Wojskowym Akademii Sztuki Wojennej. Absolwent Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Łądowych, Akademii Obrony Narodowej oraz Amerykańskiej Szkoły Usuwania Przedmiotów Wybuchowych i Niebezpiecznych (US EOD School). Dwukrotnie uczestniczył w operacji Międzynarodowych Sił Wsparcia Bezpieczeństwa w Afganistanie (ISAF) w roku 2011 i 2013 jako oficer Zespołu Rozpoznania Środków Walki (WIT). Ekspert w Organizacji NATO do spraw Nauki i Technologii w programie *EOD tele-manipulation robot technology roadmap development*, *NATO SCI-ET-052* oraz *Explosive Ordnance Disposal (EOD) Tele-manipulation Robot Technology Roadmap Development*, a także *NATO RTG SCI-342*. Ekspert i członek zespołu zarządzającego w projekcie badawczym *IED Identification* pod egidą Europejskiej Agencji Obrony.